

Pregledni znanstveni članek
347.615:061.1EU

Novosti v evropskem družinskem pravu – nova ureditev v preživninskih zadevah

BARBARA NOVAK,
redna profesorica na Pravni fakulteti
Univerze v Ljubljani

1. Uvod

Procesna pravila evropskega preživninskega prava se ravnaajo po Uredbi Sveta (ES) št. 44/2001 z dne 22. decembra 2000 o pristojnosti in priznavanju sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah (v nadaljevanju Bruseljska uredba I).¹ Izjema so izvršbe preživninskih izvršilnih naslovov za nesporne preživninske zahtevke, ki se ravnaajo po pravilih Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 805/2004 z dne 21. aprila 2004 o uvedbi evropskega naloga za izvršbo nespornih zahtevkov (v nadaljevanju UEIN).²

UEIN za nesporne preživninske zahtevke odpravlja postopek priznanja izvršljivosti preživninske odločbe v državi izvršbe (eksekvturni postopek). Preizkus preživninskega naslova z vidika pogojev za priznanje in izvršljivost po UEIN opravi že država, v kateri je bila izdana preživninska odločba.³ Če odločba prestane preizkus v državi izdaje, je primerna za izvršitev

¹ UL L 12, 16. 1. 2001, str. 1. Bruseljska uredba I je ob uveljavitvi 1. marca 2002 veljala v štirinajstih od takratnih petnajstih članic EU. Izjema je bila Danska, ki je imela pridržke zoper ukrepe na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah in je zato pravni akti, ki jih sprejema EU na tem področju, ne zavezujejo. Bruseljska uredba I je na Danskem začela veljati šele s 1. julijem 2007 na podlagi mednarodne pogodbe med Dansko in EU. Pravni akti na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah načeloma ne zavezujejo tudi Združenega kraljestva in Irske, vendar sta ti državi uporabili možnost, da se Bruseljski uredbi I pridružita na podlagi posebne izjave (*izjava opt-in*). Od 1. maja 2004 Bruseljska uredba I velja tudi v desetih pristopnih članicah iz prve širitve EU na vzhod (med njimi je bila tudi Slovenija) in od 1. januarja 2007 tudi v Bolgariji in Romuniji. Podrobneje o veljavnosti Bruseljske uredbe I glej Botur, str. 1860.

² UL L 143, 30. 4. 2004, str. 15.

³ Galič, Aleš, <www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/CIP/gradiva/cpss_01_galic_ein.pdf> (15. 3. 2011).

v vseh državah članicah EU (tako imenovani evropski izvršilni naslov).⁴ Ker je preizkus odločbe pridržan državi izdaje odločbe, država izvršbe odločbe ne more več preizkušati z vidika zadržka javnega reda.

Pravilo, da so izvršilni naslovi, izdani v posamezni državi članici EU, neposredno izvršljivi⁵ tudi v drugih državah članicah EU, je bilo z Uredbo (ES) št. 861/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. julija 2007 o uvedbi evropskega postopka v sporih majhne vrednosti (v nadaljevanju Uredba (ES) št. 861/2007) pozneje uveljavljeno tudi za sporne zadeve, če so te majhne vrednosti. To pravilo ne velja za preživninske spore majhne vrednosti, ker Uredba (ES) št. 861/2007 te spore izključuje s področja svoje uporabe (alineja b drugega odstavka 2. člena Uredbe (ES) št. 861/2007). Preživninski spori majhne vrednosti zato ostajajo v sistemu Bruseljske uredbe I.

Bruseljsko uredbo I in UEIN (razen glede evropskih naslovov za izvršbo v zvezi s preživninskimi obveznostmi, izdanimi v državi članici EU, ki je ne zavezuje Haaški protokol⁶) je v preživninskih zadevah 18. junija 2011 nadomestila uredba, ki ureja samo preživninske zadeve: Uredba Sveta (ES) št. 4/2009 z dne 18. decembra 2008 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju in izvrševanju sodnih odločb ter sodelovanju v preživninskih zadevah (v nadaljevanju UvPZ).⁷

UvPZ ureja mednarodno pristojnost, priznanje in izvršitev tujih sodnih odločb, pravno pomoč in podporo strank prek centralnih oblasti. Sledi ideji o neposredni izvršljivosti naslovov, ki jo je evropski zakonodajalec že uveljavil v svojih uredbah:

- UEIN;
- Uredba o uvedbi evropskega postopka v sporih majhne vrednosti;
- Uredba (ES) Evropskega parlamenta in Sveta št. 1896/2006 z dne 12. decembra 2006 o uvedbi postopka za evropski plačilni nalog;
- Uredba Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi uredbe (ES) št. 1347/2000 (glede osebnih stikov in vrnitve otroka v primeru ugrabitve; Bruseljska uredba IIa).

⁴ Izjema je Danska, ki v sistem pravosodnega sodelovanja v EU ni vključena.

⁵ V državi izvršitve se ne opravi niti eksekvturni postopek niti se ne preizkuša pridržek javnega reda — Gsell, Netzer, str. 405.

⁶ Drugi odstavek 68. člena UvPZ.

⁷ OL L 7, 10. 1. 2009, str. 1. Uredba ne velja za Dansko, ki se ne udeležuje ukrepov na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah. Irska je sporočila, da želi sodelovati pri sprejetju in uporabi UvPZ. Pozneje se je UvPZ s posebno izjavo (*opt-in*) pridružil tudi Združeno kraljestvo (46. in 47. uvodna izjava k UvPZ; glej tudi Gruber, str. 137).

Z vključitvijo ideje o neposredni izvršljivosti preživninskih naslovov v UvPZ je evropski zakonodajalec pokazal svojo odločenost, da idejo o neposredni izvršljivosti razširi po celotnem jedru civilnega prava. Ta njegova poteza pomeni vrh reforme evropskega preživninskega prava.⁸

2. Razmerje UvPZ do konvencij in mednarodnih sporazumov

V zadevah preživljanja med državami pogosto obstajajo tudi konvencije in mednarodni sporazumi. Zlasti pomembne so konvencije s področja preživljanja, ki so nastale v okviru prizadevanj Haaške konference za mednarodno zasebno pravo. Prvi rezultat teh prizadevanj je bila Haaška konvencija o priznanju in izvršitvi odločb o preživljanju otrok z dne 15. aprila 1958. Konvencija ureja priznanje in izvršitev sodnih ter upravnih odločb glede preživljanja otrok, ne pa tudi drugih preživninskih naslovov. Sledili sta ji Haaška konvencija o priznanju in izvršitvi preživninskih odločb ter Haaška konvencija o pravu, ki se uporablja za preživninske dolžnosti, obe z dne 2. oktobra 1973. Haaška konvencija o priznanju in izvršitvi odločb iz leta 1973 se drugače od svoje predhodnice iz leta 1958 uporablja tudi za sodne poravnave in sporazume o preživljanju ter obsega vse vrste preživninskih zadev s področja družinskega prava (z možnostjo upoštevanja nekaterih pridržkov iz 26. člena Haaške konvencije o priznanju in izvršitvi preživninskih odločb iz leta 1973).⁹

Haaški konvenciji iz leta 1973 veljata le v nekaterih državah članicah EU, med katerimi ni Slovenije.¹⁰ Hkrati se v posameznih državah članicah EU še vedno uporablja Haaška konvencija iz leta 1958, saj nekatere države pogodbenice Haaške konvencije iz leta 1958 niso pristopile k Haaški konvenciji o priznanju in izvršitvi preživninskih odločb iz leta 1973.¹¹

Haaško konvencijo o priznanju in izvršitvi preživninskih odločb iz leta 1973 je v ozadje potisnila Bruseljska uredba I.¹² Ta sicer ne posega v konvencije, ki med državami članicami EU veljajo na posebnih pravnih področjih, kakršno je na primer preživninsko pravo (prvi odstavek 71. člena Bruseljske uredbe I), vendar dopušča, da vložnik zahteve za priznanje in izvršitev iz-

⁸ Prav tam, str. 128.

⁹ Botur, str.1862.

¹⁰ Glej: <www.hchc.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=85> (9. 2. 2011) in <www.hchc.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=38> (9. 2. 2011).

¹¹ Haaška konvencija iz leta 1958 zato še vedno velja v razmerju do Avstrije, Belgije in predvsem v razmerju do Madžarske, za katero je Haaška konvencija iz leta 1958 še vedno pomembna za priznanje in izvršitev preživninskih naslovov iz obdobja, preden se je na Madžarskem začela uporabljati Bruseljska uredba I (tj. iz obdobja pred prvo širitvijo EU z dne 1. maja 2004). Sklep OLG Dresden št. 21 UF 670/05 z dne 9. novembra 2005, v: FamRZ, 2006, let. 53, št. 8, str. 563, in sklep OLG Dresden št. 21 U 984/06 z dne 14. julija 2006, v: FamRZ, 2007, let. 54, št. 1, str. 65.

¹² Bruseljska uredba I velja od 1. marca 2002.

bira med postopkom po Bruseljski uredbi I in postopkom po Haaških konvencijah, ki urejata priznanje in izvršitev (3. stavek alineje b drugega odstavka 71. člena Bruseljske uredbe I).¹³ Toda tudi kadar se za presojo materialnih predpostavk za priznanje in razglasitev izvršljivosti uporabijo določbe ene ali druge Haaške konvencije,¹⁴ ki urejata priznanje in izvršitev preživninskih naslovov (2. stavek alineje b drugega odstavka 71. člena Bruseljske uredbe I),¹⁵ je po obeh Haaških konvencijah na temelju načela ugodnosti mogoča vrnitev k predpostavkam za priznanje in razglasitev izvršljivosti iz Bruseljske uredbe I (11. člen Haaške konvencije iz leta 1958 in 23. člen Haaške konvencije iz leta 1973).¹⁶

Posledica uveljavitve Bruseljske uredbe I in z njo povezane zmanjšane vloge Haaških konvencij je bila, da so v Haagu začeli snovati nov, od konvencijskega para iz leta 1973 zanimivejši par preživninskih konvencij, in sicer z namenom, da bi k njima pritegnili čim večje število držav.¹⁷ Rezultat sta bili Konvencija o mednarodnem uveljavljanju preživninskih dajatev za otroke in druge družinske člane (v nadaljevanju Haaška konvencija iz leta 2007)¹⁸ in Protokol o pravu, ki se uporablja za preživninske obveznosti (v nadaljevanju Haaški protokol),¹⁹ oba z dne 23. novembra 2007. Že leto pozneje je bila v Bruslju sprejeta UvPZ, ki je na novo uredila razmerje med že uveljavljenimi konvencijami in mednarodnimi sporazumi ter svojo ureditvijo. V razmerjih med državami članicami EU je UvPZ dala svojim določbam prednost pred konvencijami in sporazumi, ki se nanašajo na zadeve, urejene z UvPZ, in h katerim so pristopile države članice (drugi odstavek 69. člena UvPZ).²⁰ Na podlagi tega pravila ima uredba prednost pred Haaškimi konvencijami, ki se nanašajo na zadeve z njenega področja.

¹³ Sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 224/06 z dne 25. februarja 2009, v: FamRZ, 2009, let. 56, št. 10, str. 858.

¹⁴ Haaška konvencija s področja preživljanja, ki določa pogoje za priznanje in izvršitev sodnih odločb, se uporabi, kadar sta tako država članica izvora kot država članica, zaprosena za priznanje in izvršitev odločbe, pogodbenici te konvencije.

¹⁵ Botur, str. 1863.

¹⁶ O razmerju med Lugansko konvencijo (Konvencija o sodni pristojnosti in izvršitvi sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah z dne 16. septembra 1988, v nadaljevanju Luganska konvencija; dostopno na: <www.admin.ch/ch/d/sr/i2/0.275.11.de.pdf> (11. 4. 2011)) in Haaško konvencijo iz leta 1973 primerjaj sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 217/05 z dne 28. novembra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 4, str. 390.

¹⁷ Henrich, str. 87.

¹⁸ Dostopno na: <www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=131> (9. 2. 2011).

¹⁹ Dostopno na: <www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=133> (9. 2. 2011). Med pristopnimi članicami bo Haaški protokol nadomestil Haaško konvencijo o pravu, ki se uporablja za preživninske dolžnosti, iz leta 1973. Glej Wagner, str. 411.

²⁰ Za priznanje in razglasitev preživninskih odločb, ki so bile izdane zunaj EU, je za države EFTA (Švico, Islandijo in Norveško) pomembna tudi Luganska konvencija. EU je z Dansko, Švico, Islandijo in Norveško 30. oktobra 2007 podpisala Pogodbo o reviziji Luganske konvencije in jo dne 18. maja 2009 ratificirala z učinkom za vse države članice, razen za Dansko. Danska ji je sledila 24. septembra 2009. V razmerju do Norveške se nova Luganska konvencija uporablja od 1. januarja 2010, v razmerju do Švice pa od 1. januarja 2011. Določbe nove Luganske konvencije (Kon-

To pomeni, da se pristojnost, priznanje in izvršitev preživninskih naslovov med državami članicami presoja po UvPZ, in ne po Haaški konvenciji iz leta 2007.²¹ Presoja prava, ki se uporablja za preživninske obveznosti, se v državah članicah, ki jih zavezuje Haaški protokol, opravi po Haaškem protokolu (15. člen UvPZ), saj se je evropski zakonodajalec v UvPZ odpovedal možnosti ustvariti lastna kolizijska pravila. To je storil zato, da bo Haaški protokol uporaben tako za članice kot za nečlanice EU.²² Za uveljavitev Haaškega protokola sta potrebni dve ratifikaciji (prvi odstavek 25. člena Haaškega protokola). Doslej ga je ratificirala samo EU.²³ Njena ratifikacija se šteje samo kot ena ratifikacija. Državam članicam EU pa ni dovoljena ratifikacija v svojem imenu, zato se lahko zgodi, da bo morala EU še kar nekaj časa čakati na drugo ratifikacijo. Da EU ne bi čakala predolgo, je ratifikaciji priložila izjavo, da bo Haaški protokol začela uporabljati enostransko in začasno najpozneje od 18. junija 2011, ko se bo začela uporabljati tudi UvPZ (tretji odstavek 76. člena UvPZ).²⁴ EU bi iz zagate lahko rešili Danska, ki se ne udeležuje ukrepov iz V. poglavja Pogodbe o delovanju Evropske unije (v nadaljevanju PDEU)²⁵ in bi zato lahko sama pristopila k Haaškemu protokolu,²⁶ ali pa Združeno kraljestvo in Irska, ki bi ratificirali Haaški protokol, namesto da bi se v Bruslju pridružili sklepu EU o ratifikaciji.²⁷

vencija o sodni pristojnosti in o priznanju in izvršitvi odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, UL L 339 z dne 21. 12. 2007, str. 3) se močno opirajo na ureditev Bruseljske uredbe I.

²¹ Haaška konvencija iz leta 2007 se uporablja v razmerjih držav članic do tretjih držav in v razmerju med tretjimi državami. Trenutno še ne velja, ker sta za uveljavitev potrebni dve ratifikaciji (60. člen Haaške konvencije iz leta 2007). Doslej so jo podpisale štiri države (Norveška, Ukrajina, ZDA in Burkina Faso), vendar je nobena od njih še ni ratificirala. Haaška konvencija iz leta 2007 bo med pristopnimi članicami nadomestila Haaški konvenciji o priznanju in izvršitvi preživninskih naslovov iz leta 1958 in leta 1973 ter Konvencijo Združenih narodov o uveljavljanju preživninskih zahtevkov v tujini (Newyorška konvencija) iz leta 1958 (48. in 49. člen Haaške konvencije iz leta 2007). Glej: <www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=131> (9. 2. 2011).

²² Henrich, str. 87.

²³ Podatki so dostopni na: <www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=133> (9. 2. 2011).

²⁴ Drugi odstavek 2. člena, tretji odstavek 47. člena ter 71., 72. in 73. člen UvPZ se uporabljajo že od 18. septembra 2010 (76. člen UvPZ).

²⁵ OL C 115, 9. 5. 2008, str. 47.

²⁶ Razširitev sklepa o ratifikaciji z dvostranskim sporazumom med EU in Dansko ni predvidena – Kohler, Pintens, 2009, str. 1529.

²⁷ Možnost, da bi Haaški protokol veljal tudi na Irskem, še obstaja, medtem ko je Združeno kraljestvo na Haaški konferenci in v Svetu že izključilo možnost, da bi njegova sodišča v preživninskih zadevah uporabljala tuje pravo. Razlog, da so sodišča v Združenem kraljestvu nagnjena k uporabi *lex fori*, je predvsem to, da se tuje pravo v Združenem kraljestvu obravnava kot dejstvo, ki ga je treba dokazati. Uporaba tujega prava bi bila zato povezana z velikimi stroški dokazovanja. Mankowski, str. 1487; Kohler, Pintens, 2009, str. 1530; Kohler, str. 1678.

3. Področje uporabe UvPZ

3.1. Vsebinska uporaba UvPZ

UvPZ se uporablja za preživninske obveznosti, ki izhajajo iz družinskih razmerij, starševstva, zakonske zveze ali svaštva (prvi odstavek 1. člena). V skladu s to definicijo uredba zajema zlasti preživninske obveznosti med zakonci, med starši in otroki (tudi preživninske zahtevke staršev nasproti odraslim otrokom),²⁸ med sorodniki, ki niso otrokovi starši, in otrokom, med zakoncem in otrokom njegovega zakonca. Uredba pa ne daje izrecnega odgovora, ali zajema tudi preživninske obveznosti, ki izvirajo iz zunajzakonske skupnosti in istospolne partnerske skupnosti. Za vključitev teh obveznosti v uredbo govori namen definicije preživninske obveznosti iz 1. člena UvPZ, s katero je zakonodajalec hotel zagotoviti enako obravnavo vseh preživninskih upravičencev (11. uvodna izjava k UvPZ). Izključitev preživninskih zahtevkov zunajzakonskih in istospolnih partnerjev iz UvPZ bi povzročila neenako obravnavo upnikov, kar bi bilo v nasprotju z namenom konvencije.²⁹ Poleg tega pa Priloga VII (poglavje 10.3.7) k UvPZ izhaja iz tega, da lahko preživninski zahtevki izvirajo tudi iz »skupnosti, ki je podobna zakonski zvezi« oziroma iz »drugega razmerja«. Hkrati je taka široka razlaga uveljavljena tudi za pojem preživnine v Haaškem protokolu,³⁰ katerega kolizijska pravila bodo članice EU uporabljale v skladu z UvPZ.³¹

Pojem preživninske obveznosti je avtonomen pojem UvPZ (11. uvodna izjava k UvPZ), ki ga je treba po napotilu Sodišča ES³² razlagati ustrezno široko.³³ Pri tej razlagi ne smemo prezreti niti pojma preživninske zadeve iz 2. točke 5. člena Bruseljske uredbe I, saj UvPZ, ki naj bi nadomeščala Bruseljsko uredbo I (1. točka 68. člena UvPZ), ne želi zaostajati za njeno vsebino.³⁴ V skladu s tem se UvPZ uporablja tako za periodične kot za enkratne preživninske

²⁸ Martiny, str. 1689.

²⁹ Hau, str. 516.

³⁰ Glej argumente pri: Gruber, str. 130.

³¹ Beaumont, Paul, str. 528 – avtor navaja, da so države, ki so bile zainteresirane za uporabo Haaškega protokola, hotele čim širši pojem preživninske obveznosti z namenom, da bi zagotovile enako obravnavanje vseh preživninskih upnikov. Enako široko kot Haaški protokol je mogoče razlagati tudi besedilo Haaške konvencije iz leta 2007.

³² Od Lizbonske pogodbe (Pogodba za spremembo Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe za ustanovitev Evropske skupnosti, imenovana tudi Reformna pogodba; UL C 306 z dne 17. 12. 2007, str. 1) se Sodišče ES imenuje Sodišče EU. O učinku Lizbonske pogodbe na zadeve družinskega prava glej: Kohler, Pintens, 2008, str. 1669.

³³ Sodba Sodišča ES v zadevi C-220/95 z dne 27. februarja 1997 – Van der Boogard/Laumen, v: IPRax, 1999, let. 19, št. 1, str. 35; sodba nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZR 146/05 z dne 17. oktobra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 1, str. 40.

³⁴ Gruber, str. 130.

obveznosti. Zajeti so tudi zaostali zneski in indeksirane terjatve (na primer take, pri katerih je preživnina določena v odstotkih od neto dohodka zavezanca).³⁵

Posebno problematična je razmejitev med pojmom preživninske zadeve in drugimi civilnimi zadevami. Največ težav povzroča zahteva za povračilo sredstev preživljanja, ki jih je namesto preživninskega zavezanca prispevala javna institucija. Sodišče ES je v zvezi s tem zavzelo stališče, da je zahteva javne institucije za plačilo sredstev preživljanja splošna civilna, in ne preživninska zadeva, zato se za postopek odločanja o njej ne uporabljajo pravila UvPZ, temveč pravila Bruseljske uredbe I.³⁶

Težavna je tudi razmejitev med preživninskim in premoženjskim razmerjem med zakonci. Težave v praksi največkrat povzročajo angleške odločbe, saj angleško pravo ne pozna premoženjskega režima med zakonci v pomenu kontinentalne pravne ureditve. Po praksi Sodišča ES naj bi šlo za preživninsko, in ne premoženjsko razmerje, kadar je namen dajatve³⁷ zagotavljati preživetje, in prav tako v primerih, kadar so dajatve opredeljene glede na potrebe in sredstva zakoncev.

Če dajatev zagotavlja sredstva za preživetje zakonca, preživninska narava zadeve ni vprašljiva, tudi če je izplačilo v enkratnem znesku, v prenosu lastninske pravice na določeni stvari ali če ima dajatev tudi odškodninsko naravo³⁸ in se zato njena odmera oddaljuje od zmožnosti zavezanca in potreb upravičenca (na primer pri plačilu v enkratnem znesku, obročnem plačilu (renti) ali dosmrtni renti kot plačilu za premoženjsko izravnavo med zakoncema po francoskem pravu, fr. *prestation compensatoire*³⁹). Če pa dajatev služi le razdelitvi premoženja med zakoncema, spada na področje premoženjskih razmerij med zakonci in se zanjo ne uporablja UvPZ.⁴⁰ Odločba, ki služi obema namenoma hkrati, se po UvPZ lahko izvrši le v delu, ki zajema preživninsko obveznost.⁴¹

³⁵ Glej primere pri Martiny, str. 1685.

³⁶ Javna institucija se ne more sklicevati na privilegij o pristojnosti (na voljo ima samo pristojnost po stalnem prebivališču zavezanca, 2. člen Bruseljske uredbe I), ker ni v enakem položaju kot pomoči potrebni preživninski upravičenec – sodba Sodišča ES v zadevi C-271/00 z dne 14. novembra 2002 – Gemeente Steenbergen/Luc Baten, v: IPRax 2004, let. 24, št. 3, str. 237. O priznanju in izvršitvi odločbe, ki rešuje povračilni zahtevek javne institucije, glej točko 5.3 v nadaljevanju.

³⁷ Sodba Sodišča ES v zadevi C-120/79 z dne 6. marca 1980 – de Cavel II, Slg. 1980, 731 (obr. št. 5); sodba Sodišča ES v zadevi C-220/95 z dne 27. februarja 1997 – Van der Boogard/Laumen, v: IPRax, 1999, let. 19, št. 1, str. 35; sodba nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZR 146/05 z dne 17. oktobra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 1, str. 40.

³⁸ Sodba nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZR 146/05 z dne 17. oktobra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 1, str. 40.

³⁹ Ferrand, str. 100.

⁴⁰ Tudi Bruseljska uredba I ne ureja premoženjskih razmerij iz zakonske zveze oziroma premoženjskih razmerij med partnerji (1. člen Bruseljske uredbe I).

⁴¹ Botur, str. 1861.

3.2. Krajevna uporaba UvPZ

Uredba ne velja za Dansko, ki se ne udeležuje ukrepov na področju pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah iz V. poglavja PDEU, vendar ima možnost, da se uredbi pridruži na podlagi Sporazuma med ES in Dansko z dne 19. oktobra 1995.⁴² Mogoče je pričakovati, da se bo to zgodilo, saj je Danska na zasedanju Sveta 28. novembra 2008 napovedala, da si to želi.⁴³

Poseben položaj po primarnem pravu EU uživata tudi Združeno kraljestvo in Irska, ki ju UvPZ kot ukrep pravosodnega sodelovanja ne zadeva, dokler na podlagi Protokola k Pogodbi o Evropski uniji in Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti (zdaj PDEU) ne izjavita, da se ji želita priključiti (izjava *opt-in*).⁴⁴ Irska je to možnost izrabila⁴⁵ in sporočila, da želi sodelovati pri sprejetju in uporabi UvPZ. Pozneje ji je sledilo tudi Združeno kraljestvo.⁴⁶

3.3. Časovna uporaba UvPZ

UvPZ se uporablja samo za postopke, začete po začetku uporabe te uredbe, tj. za postopke, ki so se začeli po 18. juniju 2011. Pri izvršilnih naslovih, kot so sodne poravnave, je odločilno, da so bili potrjeni ali sklenjeni po začetku uporabe UvPZ, medtem ko je za javne listine odločilen datum, ko so bile uradno sestavljene ali evidentirane (prvi odstavek 75. člena UvPZ).

Za priznavanje, izvršljivost in izvrševanje preživninskih naslovov, za katere se ne uporablja Haaški protokol in pri katerih postopek priznanja in razglasitve izvršljivosti posnema postopek iz Bruseljske uredbe I (2. in 3. oddelek IV. poglavja UvPZ), UvPZ predvideva časovno raztegnitev uporabnosti. Za priznanje in razglasitev izvršljivosti navedenih pravnih naslovov se uporablja UvPZ, če so bili naslovi izdani (oziroma potrjeni ali sklenjeni) pred dnevom začetka uporabe UvPZ ter se priznanje in razglasitev izvršljivosti zahtevata po začetku uporabe UvPZ (alineja a drugega odstavka 75. člena UvPZ). Prav tako se UvPZ uporablja tudi za izvršilne naslove, izdane (oziroma potrjene ali sklenjene) po začetku uporabe UvPZ, če se je postopek začel pred začetkom uporabe UvPZ in spadajo ti naslovi za namene priznanja in izvršitve še na področje uporabe Bruseljske uredbe I (alineja b drugega odstavka 75. člena UvPZ). Postopki priznanja in izvršitve, ki na dan uveljavitve UvPZ že potekajo po določbah

⁴² Sporazum o sodni pristojnosti in priznanju ter izvršitvi sodnih odločb v civilnih in gospodarskih zadevah, UL L 299, 16. 11. 2005, str. 62.

⁴³ Gruber, str. 131.

⁴⁴ Tako 18. uvodna izjava k UvPZ. Glej tudi Kohler, Pintens, 2010, str. 1481.

⁴⁵ Na podlagi 3. člena Protokola k Pogodbi o Evropski uniji in Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti (46. uvodna izjava k UvPZ).

⁴⁶ Na podlagi 4. člena Protokola k Pogodbi o Evropski uniji in Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti (47. uvodna izjava k UvPZ).

Bruseljske uredbe I, se končajo v skladu z določbami Bruseljske uredbe I. Zaradi navedene prehodne ureditve bo postopek eksekvatur iz Bruseljske uredbe I še nekaj časa aktualen (23. in nasl. členi UvPZ).

4. Sodna pristojnost

4.1. Splošna sodna pristojnost

Določba 3. člena UvPZ, ki ureja splošno sodno pristojnost v preživninskih zadevah, vsebuje štiri alternativne in med seboj enakovredne razloge pristojnosti. V državah članicah ima sodno pristojnost v preživninskih zadevah:

- a) sodišče kraja običajnega prebivališča⁴⁷ toženca;
- b) sodišče kraja običajnega prebivališča upravičenca;
- c) sodišče, ki je po svojem pravu pristojno za postopke v zvezi s statusom osebe, če je preživninski zahtevek povezan s tem postopkom;
- d) sodišče, ki je po svojem pravu pristojno za postopke v zvezi s starševsko odgovornostjo, če je preživninski zahtevek povezan s tem postopkom.

Med posameznimi pristojnostmi izbira vložnik zahteve, razen kadar mu na poti stoji postopek z istim zahtevkom med istima strankama (glej 12. člen UvPZ).

Alineje a–c 3. člena UvPZ sledijo razmerju med 2. členom in drugim odstavkom 5. člena Bruseljske uredbe I, le da osrednja navezna okoliščina ni več stalno, temveč običajno prebivališče. Tako se UvPZ usklajuje s Haaškim protokolom. Ta pravo, ki se uporabi, navezuje na običajno prebivališče.⁴⁹ Pojem običajnega prebivališča v UvPZ in drugem evropskem civilnem postopkovnem pravu ni posebej opredeljen. Drugače od Bruseljske uredbe I, v kateri je treba pojem stalnega prebivališča razlagati v skladu z notranjim pravom države, v kateri je bil začet postop-

⁴⁷ Običajno prebivališče je uradni prevod, ki ga UvPZ uporablja za besedno zvezo *habitual residence* (v nemškem prevodu *gewöhnlicher Aufenthalt*, medtem ko sta za stalno prebivališče uveljavljena izraza angl. *domicile* in nem. *Wohnsitz*). Pojem *habitual residence* označuje zgolj kraj, kjer se nekdo nahaja, ne da bi imel tam namen tudi trajno bivanje, zato je ustrezen prevod te besedne zveze običajno bivališče, in ne običajno prebivališče, kar uporablja UvPZ.

⁴⁸ UvPZ se od Bruseljske uredbe I razlikuje tudi po tem, da ne omogoča razširitve toženčevega običajnega prebivališča na druge osebe, kot je predvideno s 6. členom Bruseljske uredbe I, po katerem je lahko več oseb toženih pred sodiščem v kraju, kjer ima toženec stalno prebivališče. To na prvi pogled preseneča, saj prav v preživninskih zadevah med postopki pogosto obstaja tako tesna vez, da sta skupna obravnava in skupna odločba v interesu usklajenosti odločitve (na primer polnoletni otrok toži na preživljanje očeta in mater, ki imata stalno prebivališče v različnih državah) – zavzemanje za tako rešitev v preživninskih zadevah UvPZ glej pri Hau, str. 517 – res pa je, da ureditev iz 6. člena Bruseljske uredbe I daje ekonomičnosti postopka in usklajenosti odločanja prednost pred varstvom upnika.

⁴⁹ Tožba v kraju, kjer ima zavezanec običajno prebivališče, ima za posledico, da se uporabi pravo običajnega prebivališča zavezanca, kar vodi do kolizijskopravno spodbujane izbire sodišča (*forum shopping*). Gruber, str. 132.

pek (prvi odstavek 59. člena Bruseljske uredbe I), je pojem običajnega prebivališča v UvPZ avtonomen.⁵⁰ Literatura opozarja, da bi bilo pojem običajnega prebivališča iz UvPZ koristno približati Bruseljski uredbi IIa, ker so spori o preživljanju pogosto povezani z zadevami iz Bruseljske uredbe IIa. S tem bi v evropskem družinskem pravu dosegli večjo usklajenost.⁵¹

Nova glede na Bruseljsko uredbo I je alineja d 3. člena UvPZ. Po njej je za preživninske zadeve alternativno pristojno tudi sodišče, ki je po svojem pravu pristojno za postopke v zvezi s starševsko odgovornostjo. Preživninski postopek je v alineji d – enako kot postopek v alineji c – glede pristojnosti obravnavan kot pridružen postopek (postopku v zvezi s starševsko odgovornostjo⁵²). Pristojnost iz alineje d – enako kot pristojnosti iz alineje c – ni podana, če bi temeljila izključno na državljanstvu ene od strank.

Besedilo 3. člena UvPZ daje vtis, da je treba določbe o pristojnosti iz UvPZ uporabiti tudi, če imata obe stranki običajno prebivališče v isti državi članici EU. Tako razumevanje uredbe je usodno, saj določba 3. člena UvPZ ne določa samo mednarodne pristojnosti, temveč prek nje tudi krajevno. Alineji a in b namreč odkazujeta na »sodišče kraja«.⁵³ S tem bi določba 3. člena vdrla v nacionalne predpise o krajevni pristojnosti tudi v povsem notranjih primerih, kar je nesprejemljivo, saj evropski zakonodajalec za to nima pristojnosti.⁵⁴

Podrobnejše preučevanje 3. člena UvPZ pokaže, da zakonodajalec zato ni določil, da morata imeti stranki običajno prebivališče v različnih državah članicah, ker je želel zajeti tako čezmejne primere v EU kot čezmejne primere, v katerih ima toženi ali obe stranki običajno prebivališče v različnih ali isti tretji državi (glej 6. in 7. člen UvPZ). Ta namen evropskega zakonodajalca je razviden tudi iz 15. uvodne izjave k UvPZ. Po njej bi bilo zaradi varstva interesov preživninskih zavezancev in spodbujanja ustreznega sodnega varstva v EU treba prilagoditi pravila o pristojnosti, in sicer tako, da običajno prebivališče toženca v tretji državi ne bi bilo več razlog, da se pravila Unije ne uporabijo.⁵⁵ V skladu s tem je treba 3. člen UvPZ razumeti ozko in ga uporabiti samo v zadevah s čezmejnimi vidikom.

⁵⁰ Primerjaj sodbo Sodišča ES v zadevi C-523/07 z dne 2. aprila 2009 – Zadeva »A«, v: FamRZ, 2009, let. 56, št. 10, str. 843.

⁵¹ Tako Hau, str. 516.

⁵² Pojem postopka v zvezi s starševsko odgovornostjo je treba razumeti v skladu s 7. točko 1. člena Bruseljske uredbe IIa.

⁵³ To potrjuje tudi gradivo k UvPZ – opomba 1 k 3. členu Predloga UvPZ v Svetu z dne 20. 12. 2006 (16830/06). Tako tudi Hau, str. 516; Gruber, str. 132.

⁵⁴ Kritiko na primer slikovito prikažejo naslednje trditve: »To besedilo je daleč od tega, da bi ga posnemali« – Gruber, str. 132; »Potencialna prekoračitev mej pristojnosti še ne pomeni čezmejnega vidika« – Gsell, Netzer, str. 407. Zadnje navedena avtorja zoper UvPZ predlagata ničnostno tožbo po 263. členu PDEU ali predložitev zadeve Sodišču EU po poti predhodnega postopka na podlagi 27. člena PDEU.

⁵⁵ Primerjaj tudi Gruber, str. 133.

4.2. Sporazum o pristojnosti in spustitev v postopek brez ugovora

Stranki se tako kot že po Bruseljski uredbi I tudi po UvPZ lahko sporazumeta o pristojnosti. To lahko storita z vnaprejšnjim dogovorom (sporazum o pristojnosti, 4. člen UvPZ) ali pa naknadno z golo spustitvijo v postopek (tih sporazum o pristojnosti, 5. člen UvPZ). Drugače od ureditve v 23. členu Bruseljske uredbe I pa so sodišča, ki so na izbiro, v UvPZ omejena (prvi odstavek 4. člena UvPZ). Izhodišče UvPZ je namreč stališče, da sporazumi o pristojnosti praviloma niso v interesu preživninskega upnika, saj mu jemljejo možnost, da svobodno izbira med alternativnimi pristojnostmi iz 3. člena UvPZ.⁵⁶

Stranki se lahko sporazumeta, da bo za odločanje o sporih, ki nastanejo ali bi lahko nastali med njima v preživninskih zadevah, pristojno naslednje sodišče ali sodišča države članice:⁵⁷

- a) sodišče ali sodišča države članice, v kateri ima ena od strank običajno prebivališče;
- b) sodišče ali sodišča države članice, državljanstvo katere ima ena od strank;⁵⁸
- c) pri preživninskih obveznostih med zakoncema ali bivšima zakoncema:⁵⁹
 - sodišče, ki je pristojno za odločanje o njenem zakonskem sporu,⁶⁰
 - sodišče ali sodišča države članice, v kateri sta najmanj eno leto imela zadnje skupno običajno prebivališče.

Možnost sporazuma o pristojnosti iz 4. člena UvPZ je strankam dopuščena, kadar ima vsaj ena stranka vez z določeno državo članico. Pogoji iz točk a–c morajo biti izpolnjeni ob sklenitvi sporazuma o pristojnosti ali ob predložitvi zadeve sodišču (prvi odstavek 4. člena UvPZ).

UvPZ glede na 23. člen Bruseljske uredbe I zvišuje tudi formalne zahteve za sklenitev sporazuma (drugi odstavek 4. člena UvPZ). Sporazum o pristojnosti se po UvPZ lahko sklene le v pisni obliki. Pisni obliki je enakovredna tudi komunikacija po elektronskih medijih, ki zagotavlja trajen zapis.

⁵⁶ Pravila dogovora o pristojnosti se navezujejo na 8. člen Haaškega protokola, ki omogoča izbiro prava. Prav tam, str. 133.

⁵⁷ Nekateri avtorji ureditvi UvPZ očitajo, da je pomanjkljiva, ker ne vsebuje pravil o učinku sporazuma o pristojnosti tretje države. Kohler, Pintens, 2009, str. 1530.

⁵⁸ Kadar ima oseba več državljanstev, so ta enakopravna in zadostuje tudi tako imenovano neučinkovito državljanstvo. Ureditev v alineji b 4. člena UvPZ, ki možnost izbire sodišča veže na državljanstvo pripadnost enega od udeležencev dogovorjenemu sodišču, literatura ocenjuje kot sporno z vidika načela primarnega prava o enakopravnosti (18. člen PDEU). Hau, str. 517.

⁵⁹ Točka c ne izključuje točk a in b, temveč je le dodatna izbirna možnost pri sklenitvi sporazuma o pristojnosti (tudi takrat, kadar obsega dejanske stanove, ki so hkrati pokriti s točkama a in b). Primerjaj Gruber, str. 133.

⁶⁰ Ta točka napotuje na pravilo o pristojnosti za zakonski spor in s tem na 3. člen in nasl. člene Bruseljske uredbe IIa, vključno z možnostjo uporabe subsidiarne pristojnosti iz 7. člena Bruseljske uredbe IIa.

Drugače od pravil Bruseljske uredbe I pravila UvPZ v sporih o preživninski obveznosti do otroka, mlajšega od 18 let, izključujejo zasebno avtonomijo in ne dovoljujejo sporazuma o pristojnosti (tretji odstavek 4. člena UvPZ).⁶¹

Nespremenjena glede na Bruseljsko uredbo I ostajajo pravila UvPZ o spustitvi v spor brez ugovora. Spustitev v spor je mogoča takrat, ko bi bilo mogoče skleniti sporazum o pristojnosti, a ta ni bil sklenjen, in tudi v primerih, ko je sporazum o pristojnosti nedopusten zaradi pomanjkanja vezi z izbranim sodiščem, saj iz 5. člena UvPZ (in tudi iz 24. člena Bruseljske uredbe I) ne izhaja dolžnost sodnika, da stranke opozori na neveljavnost sporazuma o pristojnosti.⁶²

4.3. Pomožna pristojnost in *forum necessitatis*

UvPZ želi drugače od Bruseljske uredbe I oblikovati zaprt sistem pristojnosti v preživninskih zadevah. Primeri, ki imajo povezavo s tretjo državo, ker ima toženi ali obe stranki običajno prebivališče zunaj EU, in v katerih po 3., 4. in 5. členu UvPZ ne bi bilo pristojno nobeno sodišče države članice EU,⁶³ so zaključeno urejeni v 6. in 7. členu UvPZ s pravilom o pomožni pristojnosti in pravilom o *forum necessitatis*. Napotitev na nacionalna pravila je zato izključena (15. uvodna izjava k UvPZ).⁶⁴

Pravilo o pomožni pristojnosti določa, da so takrat, kadar na podlagi 3., 4. in 5. člena UvPZ ni pristojno nobeno sodišče države članice (in tudi nobeno sodišče države pogodbenice Luganske konvencije), pristojna sodišča države članice, katere državljanstvo imata obe stranki (ni nujno, da sta državljanstvi učinkoviti). Če niti na podlagi pravila o pomožni pristojnosti iz 6. člena UvPZ ni pristojno nobeno sodišče države članice, lahko v izjemnih primerih o sporu odločajo sodišča države članice EU (*forum necessitatis*). Sodišče države članice EU je na voljo samo, če v tretji državi postopka ni mogoče začeti ali izvesti v razumnih okvirih ali če postopek v tej državi ni mogoč. Tak izjemen primer je, če se izkaže, da je postopek v tretji državi neizvedljiv (na primer zaradi državljanske vojne), ali če upravičeno ni mogoče pričakovati, da bo vlagatelj lahko sprožil in izpeljal postopek v tej državi. Pravilo o *forum necessitatis* se lahko uporabi le, če je spor zadostno povezan z državo članico, v kateri je sodišče, ki mu je

⁶¹ Čeprav je bila ureditev iz tretjega odstavka 4. člena v postopku nastajanja UvPZ predlagana tudi za poslovno nesposobne, pomoči potrebne odrasle osebe, ta rešitev ni bila sprejeta. Primerjaj 4. člen Predloga Sveta z dne 20. decembra 2006 (16830/06). Podrobneje Gruber, str. 134.

⁶² Taka razlaga lahko neposredno koristi tožencu, ko se na primer prepričan o veljavnosti sporazuma o pristojnosti spusti v spor pred nepristojnim sodiščem. Primerjaj prav tam.

⁶³ In tudi ne v državi članici Luganske konvencije.

⁶⁴ Tudi če pristojnost temelji samo na 6. ali 7. členu UvPZ, bo odločba, drugače kot po Haaški konvenciji iz leta 2007, priznana v drugih državah članicah EU.

bila zadeva predložena (na primer na podlagi državljanstva ene od strank, 15. in 16. uvodna izjava k UvPZ).

4.4. Omejitev pristojnosti v primeru spremembe preživninske odločbe

Če je sodna odločba⁶⁵ izdana v državi članici ali v državi pogodbenici Haaške konvencije iz leta 2007, v kateri ima upravičenec običajno prebivališče, zavezanec ne more sprožiti postopka za spremembo odločbe ali izdajo nove odločbe v nobeni drugi članici, dokler ima upravičenec običajno prebivališče v državi, v kateri je bila izdana odločba (8. člen UvPZ; omejitev pristojnosti, tudi *perpetuatio jurisdictionis*). Upniku je s tem prihranjeno, da bi se zaradi dolžnikove tožbe za spremembo preživninske odločbe moral odpraviti v drugo državo.⁶⁶ Pravilo o omejitvi pristojnosti se ne uporabi: če sta se stranki sporazumeli, da je pristojno sodišče druge države članice ali če se upravičenec spusti v postopek pred sodiščem druge države članice brez ugovora; če pristojni organ v državi izvora, ki je država pogodbenica Haaške konvencije iz leta 2007, ne more sprejeti pristojnosti za spremembo sodne odločbe ali izdajo nove odločbe ali to pristojnost zavrne; če se sodna odločba, izdana v državi izvora, ki je država pogodbenica Haaške konvencije iz leta 2007, ne more priznati ali razglasiti za izvršljivo v državi članici, v kateri se preučuje možnost postopka za novo ali spremenjeno odločbo.

4.5. Visečnost in sorodne pravde

Določbe 9., 12. in 13. člena UvPZ o začetku postopka, visečnosti pravde⁶⁷ in sorodnih pravadah⁶⁸ ustrezajo določbam 27., 28. in 30. člena Bruseljske uredbe I, vendar nekateri avtorji pravilom o visečnosti pravde očitajo, da so pomanjkljiva, ker ne vsebujejo določb o učinkih prej začete pravde v tretji državi.⁶⁹

⁶⁵ Določba 8. člena UvPZ se uporablja tudi za pristojnost pri spremembi javnih listin in sodnih poravnav, saj se določbe UvPZ po potrebi uporabljajo tudi za javne listine in sodne poravnave (drugi odstavek 48. člena UvPZ).

⁶⁶ Gruber, str. 134.

⁶⁷ Če pred sodišči različnih držav članic tečejo postopki z istim zahtevkom med istima strankama, se vsa sodišča, razen tistega, ki je prvo začelo postopek, po uradni dolžnosti izrečejo za nepristojna. Dokler se ne ugotovi, katero sodišče je prvo začelo postopek, sodišča po uradni dolžnosti postopek prekinejo.

⁶⁸ Če tečejo sorodne pravde pred sodišči različnih držav članic, lahko vsa sodišča, razen tistega, ki je prvo začelo postopek, postopek prekinejo. Če te pravde potekajo na prvi stopnji, se lahko vsa sodišča, razen tistega, ki je prvo začelo postopek, izrečejo za nepristojna, če je sodišče, ki je prvo začelo postopek, pristojno za odločanje v zadevnih postopkih in če zakon dovoljuje združitev pravd. Šteje se, da so pravde sorodne, če so med seboj tako tesno povezane, da se zdita skupna obravnava in odločanje o njih smiselna, da bi se s tem izognili nezdržljivosti sodnih odločb, ki bi izhajale iz ločenih postopkov.

⁶⁹ Kohler, Pintens, 2009, str. 1530.

4.6. Varstvo z začasnimi ukrepi

Pri sodišču države članice se lahko vloži zahteva začasne ukrepe, vključno z zahtevo za ukrepe zavarovanja, ki jih predvideva pravo te države članice, tudi v primeru, ko so po UvPZ za odločanje o glavni stvari pristojna sodišča druge države članice. Besedilo je enako besedilu iz 31. člena Bruseljske uredbe I (večinoma tudi besedilu prvega odstavka 20. člena Bruseljske uredbe IIa). Kadar po pravilih o splošni pristojnosti ali na podlagi sporazuma začasne ukrepe ne bi bila pristojna nobena od držav članic EU, se pristojnost po UvPZ – drugače kot po Bruseljski uredbi I (oziroma Bruseljski uredbi IIa) – ravna po sklenjenem krogu avtonomnih pristojnosti brez napotitve na nacionalna pravila (15. uvodna izjava k UvPZ).⁷⁰

5. Priznavanje, izvršljivost in izvrševanje preživninskih naslovov

5.1. Vrste preživninskih naslovov po UvPZ

Pravila o priznavanju, izvršljivosti in izvrševanju se uporabljajo za vse odločbe v preživninskih zadevah, ki jih izda sodišče, ne glede na to, kako je ta odločba poimenovana (na primer sklep, sodba, odredba, sklep o izvršitvi, sklep sodnega uradnika o odmeri stroškov sodnega postopka), pa tudi za odločbe upravnih organov, če ti organi zagotavljajo jamstva zlasti glede nepristranskosti in pravice strank do zaslišanja (drugi odstavek 2. člena UvPZ).⁷¹ S tem želi uredba zajeti različne možnosti reševanja vprašanj v zvezi s preživninskimi obveznostmi (12. uvodna izjava k UvPZ). V skladu s tem namenom uredba zajema tudi sodne poravnave⁷² in javne listine⁷³ ter dogovore v zvezi s preživninskimi obveznostmi, sklenjene z upravnimi organi države članice izvora ali potrjene s strani teh organov (1. in 2. točka prvega odstavka 2. člena UvPZ). UvPZ pa ne daje izrecnega odgovora na vprašanje, ali se uporablja tudi za priznanje in izvršitev zavrnilnih preživninskih sodnih odločb. Podlaga za razlago, da UvPZ obsega tudi zavrnilne sodne odločbe, je 1. točka prvega odstavka 2. člena UvPZ, ki takih sodnih odločb ne izključuje iz pojma sodna odločba. Tako stališče potrjujejo tudi pravila UvPZ o priznanju in izvršitvi, ki ne uporabljajo pojma zavezanec za preživljanje in upravičenec do preživljanja,

⁷⁰ Primerjaj 4. člen Bruseljske uredbe I in 7. člen Bruseljske uredbe IIa. Hau, str. 518.

⁷¹ Pojem sodišče za namene UvPZ vključuje tudi upravni organ države članice, ki je pristojen za preživninske zadeve, če ta organ zagotavlja jamstva glede nepristranskosti in pravice strank do zaslišanja in so njegove odločbe po zakonodaji države, v kateri ima sedež, lahko predmet pritožbe ali ponovne proučitve s strani sodnega organa ter imajo enakovredno veljavnost in učinek kot sodna odločba glede iste zadeve. Poleg tega mora biti upravni organ, če naj se po UvPZ obravnava kot sodišče, naštet v Prilogi X k UvPZ.

⁷² Z UvPZ so zajete sodne poravnave, ki jih je potrdilo sodišče ali so bile sklenjene med postopkom pred sodiščem.

⁷³ Z UvPZ so zajete javne listine, ki so bile v državi članici uradno sestavljene ali overjene kot javne listine v preživninskih zadevah in katerih pristnost se nanaša na podpis in vsebino javne listine ter jih je potrdil javni ali drug za to pooblaščen organ.

temveč pojma stranka, ki zahteva izvršitev,⁷⁴ in stranka, zoper katero (oziroma proti kateri) se zahteva izvršitev.⁷⁵ Taki nevtralni izrazi se lahko uporabijo tako za upnika kot dolžnika preživninske obveznosti, kar je argument, da se UvPZ uporablja tudi za izvršbo glede stroškov stranke, ki je dosegla zavrnitev proti njej usmerjenega tožbenega zahtevka.⁷⁶ Taka razlaga ustreza tudi načelu enakosti orožja, saj se na ta način za obe stranki istega spora uporabljajo ista pravila o izvršbi.⁷⁷ Načelo o enakosti orožja pa bi bilo kršeno, če bi dajali prednost upniku preživninske obveznosti. Iz tega razloga moramo šteti, da so predmet priznanja in izvršitve na podlagi UvPZ tudi sodne poravnave in javne listine glede povračila preveč plačane preživnine ali odpovedi preživnini (na primer glede stroškov sodne poravnave, s katero je dogovorjena odpoved preživljanju).⁷⁸

5.2. Priznanje in izvršitev preživninskih naslovov

Pravila o priznanju in izvršitvi preživninskih naslovov so bistvena novost UvPZ. K njihovem nastanku je pripomogla politična pobuda z zasedanja v Tampereju 15. in 16. oktobra 1999, ki se je zavzela za to, da bi bilo preživninske naslove v EU mogoče izvršiti brez predhodnih ukrepov, tj. brez razglasitve izvršljivosti (4. uvodna izjava k UvPZ). Ta prizadevanja so se izpolnila glede pravnih naslovov, izdanih v tistih državah članicah EU, ki so zavezane z določbami Haaškega protokola.

Preživninski naslov,⁷⁹ izdan v državi članici, ki jo zavezuje Haaški protokol, se samodejno prizna v drugi državi članici, in to brez možnosti ugovora njenemu priznanju (niti zadržka javnega reda države izvršitve ni mogoče uveljavljati, prvi odstavek 17. člena UvPZ). Preživninski naslov, izdan v državi članici, ki jo zavezuje Haaški protokol, je v drugi državi članici izvršljiv, ne da bi bil v tej državi predhodno potreben poseben postopek (drugi odstavek 17. člena UvPZ).⁸⁰ V državi izvršitve se predlog za izvršbo lahko zavrne le zaradi ugovora zastaranja⁸¹ in zaradi nezdržljivosti preživninskega naslova z odločbo, ki je bila izdana ali priznana

⁷⁴ Na primer drugi odstavek 20. člena UvPZ.

⁷⁵ Na primer drugi odstavek 27. člena, 30. člen, drugi odstavek 31. člena, tretji odstavek 36. člena UvPZ.

⁷⁶ Tak rezultat potrjuje tudi Poročilo h Haaški konvenciji iz leta 2007, po kateri se UvPZ večkrat zgleduje. V njem je omenjeno, da se ta konvencija nanaša tudi na zavrnilne odločbe. Primerjaj Gruber, str. 136, in Beaumont, str. 525.

⁷⁷ Gruber, str. 136.

⁷⁸ Prav tam.

⁷⁹ Sodne poravnave in javne listine, ki so izvršljive v državi izvora, so v skladu s IV. poglavjem UvPZ priznane in izvršljive tudi v drugi državi članici na enak način kot sodne odločbe (prvi odstavek 48. člena UvPZ).

⁸⁰ Vložnik zahteve za izvršitev preživninskega naslova mora izvršilnemu organu predložiti v prvem odstavku 20. člena UvPZ naštete listine.

⁸¹ Vprašanje zastaranja se presoja bodisi po pravu države izvora bodisi po pravu države izvršitve. Upošteva se zastarni rok tiste države, ki je daljši.

v državi izvršitve (drugi odstavek 21. člena UvPZ). Nedotaknjeni ostajajo razlogi za zavrnitev ali odložitev izvršbe po nacionalnem pravu (na primer zavezančeva poravnava dolga med postopkom izvršbe, zaščiteni del določenega premoženja), če niso nezdržljivi z navedenima ugovoroma zastaranja in nezdržljivostjo preživninskega naslova (30. uvodna izjava k UvPZ in prvi odstavek 21. člena UvPZ). V državi članici, v kateri se zahteva izvršitev, ni dovoljeno preverjati vsebine sodne odločbe, izdane v drugi državi članici, ki jo zavezuje Haaški protokol (prepoved *révision au fond*).

Odločba, izdana v državi članici, ki jo zavezuje Haaški protokol, se v državi izvora lahko preizkusi v okviru izrednih pravnih sredstev,⁸² če se tožena stranka (dolžnik) sklicuje na to, da se zaradi kršitve pravice do izjave ob uvedbi postopka ni mogla spustiti v spor (alineja a prvega odstavka 19. člena UvPZ)⁸³ ali da ni mogla ugovarjati preživninskemu zahtevku zaradi višje sile ali izrednih okoliščin, ki so nastopile brez njene krivde (alineja a prvega odstavka 19. člena UvPZ). Tega izrednega pravnega sredstva, imenovanega zahteva za ponovno preučitev, ni mogoče uveljavljati, če tožena stranka ni izpodbijala preživninskega naslova, čeprav je imela to možnost.⁸⁴ Uveljavljanje zahteve za ponovno preučitev ni omejeno le vsebinsko, temveč tudi časovno. Zahtevo je treba vložiti nemudoma oziroma najpozneje v roku 45 dni od dneva, ko je bila tožena stranka dejansko seznanjena z vsebino izvršilnega naslova in je bila sposobna ukrepati, vendar najpozneje od dneva prvega izvršilnega ukrepa, zaradi katerega je

⁸² Botour, str. 1869.

⁸³ Pri presoji, ali je bila ob uvedbi postopka kršena pravica do izjave, se upošteva, ali je bila listina o začetku postopka pravočasno vročena tožencu, tj. dovolj zgodaj, da si je toženec lahko pripravil obrambo. Pri tem se ne presoja več, kot se je po Bruseljski konvenciji, ali je bila vročitev opravljena v skladu z avtonomnim procesnim pravom v državi izvora (Martiny, str. 1685). Res pa je, da hude napake pri vročanju pomenijo močan indic, da toženi ob uvedbi postopka ni imel dovolj časa za pripravo obrambe. Taka primera sta na primer vročitev v kraju, kjer toženi dejansko ne živi (sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 240/05 z dne 12. decembra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 6, str. 586), in vročitev v drugo državo članico, pisanje pa ni v enem od jezikov iz 8. člena Uredbe (ES) št. 1393/2007 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. novembra 2007 o vročanju sodnih in izvensodnih pisanj v civilnih in gospodarskih zadevah v državah članicah in razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1348/2000 (v nadaljevanju Uredba o vročanju, UL 324, 10. 12. 2007, str. 79) in tudi ni ustrezno prevedeno. V zadnjem primeru tožencu ni omogočena primerna obramba, če je sprejem pisanja v skladu s prvim odstavkom 8. člena Uredbe o vročanju odklonil ali če je pisanje v nerazumljivem jeziku sprejel, ker ni bil poučen o pravici, da ga lahko odkloni (Martiny, str. 1685).

Fiktivna vročitev, ki predpostavlja, da toženi pozna vsebino pisanja, ni nujno ovira za izvršitev, ker tudi v čezmejnih razmerjih ne sme biti nagrajen dolžnik, ki se postopku izmika z bivanjem na neznanem kraju. Pri presoji, ali je v primeru fiktivne vročitve toženec imel možnosti obrambe, je treba zato presojati predvsem, ali je razlog, da je prišlo do fiktivne vročitve, mogoče pripisati tožencu. Tega mu na primer ni mogoče pripisati, kadar je sodišče, namesto da bi opravilo poizvedbo o prebivališču, raje opravilo fiktivno vročitev. Razlog za fiktivno vročitev pa mu je mogoče pripisati, kadar je toženec, ki se je zavedal možnosti svoje preživninske obveznosti do preživninskega upravičenca, odšel v tujino, ne da bi pustil obvestilo o svojem prebivališču (Sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 217/05 z dne 28. novembra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 4, str. 390). Obširneje o tej tematiki Boutur, str. 1864.

⁸⁴ Izrednemu pravnemu sredstvu po ponovni preučitvi očitajo, da se ne omejuje samo na zadeve s čezmejnimi vidikom, s čimer ureditev presega pristojnosti evropskega zakonodajalca. Gsell, Netzer, str. 406 in nasl.

njeno premoženje v celoti ali delno postalo nerazpoložljivo (drugi odstavek 19. člena UvPZ). Petinštiridesetdnevnega roka ni mogoče podaljšati zaradi velike razdalje med sodiščem države izvora in krajem, kjer se nahaja tožena stranka. Če sodišče države izvora zavrne zahtevo, sodna odločba ostane v veljavi. Če pa je zahteva utemeljena, je sodna odločba nična in neveljavna. V tem primeru upravičenec ne izgubi pravic, ki izvirajo iz prekinitve prekluzivnih ali zastaralnih rokov, ali pravice, da v državi izvora znova uveljavlja v prejšnjem postopku že priznane preživninske zahtevke (tretji odstavek 19. člena UvPZ). Določba o izrednem pravnem sredstvu iz 19. člena UvPz ne posega v izredna pravna sredstva, ki jih predvideva pravo države izvora, če so ta združljiva s pravnim sredstvom iz 19. člena UvPZ (29. uvodna izjava k UvPZ).

Pravni naslovi, izdani v državah članicah, ki jih ne zavezuje Haaški protokol, se izvršijo po določbah UvPZ, ki posnemajo določbe Bruseljske uredbe I o priznanju in izvršljivosti (23. člen in nasl. členi UvPZ).⁸⁵ Priznanje odločbe, izdane v državi članici, ki je Haaški protokol ne zavezuje, se lahko zavrne, če odločba očitno nasprotuje javnemu redu države priznanja,⁸⁶ če se tožena stranka zaradi kršitve pravice do izjave ob uvedbi postopka ni mogla spustiti v spor in če je preživninski naslov nezdružljiv z odločbo, ki je bila med istima strankama izdana v državi priznanja, ali s predhodno odločbo države priznanja ali tretje države, ki v državi priznanja izpolnjuje pogoje za priznanje (24. člen UvPZ). Odločbo, ki naj se izvrši, je v državi izvršbe pred izvršbo treba razglasiti za izvršljivo (26. člen UvPZ).

Posebno pozornost zasluži načelo Bruseljske uredbe I o obravnavanju zadeve brez odlašanja, ki pa je v UvPZ ustrezno konkretizirano. Po UvPZ mora sodišče države izvršitve izdati prvostopenjsko odločbo, s katero razglasi izvršljivost, najpozneje v 30 dneh (30. člen UvPZ)⁸⁷ in drugostopenjsko odločbo najpozneje v 90 dneh, razen če to ni mogoče zaradi izjemnih okoliščin (prvi odstavek 34. člena UvPZ).

Za uporabo določb o postopku izvrševanja preživninskih naslovov je odločilno, v kateri državi članici je bil preživninski naslov izdan, in ne, v kateri bo izvršen. Tako bodo morale države, ki jih ne zavezuje Haaški protokol (na primer Združeno kraljestvo), pravne naslove, izdane v državah, ki jih zavezuje Haaški protokol, izvrševati po pravilih iz 1. oddelka IV. poglavja UvPZ in brez postopka eksekvatur, čeprav se ta pravila ne bodo uporabljala za odločbe, ki jih bodo izdale same.⁸⁸

⁸⁵ Kohler, Pintens, Walter, 2009, str. 1530.

⁸⁶ Zadržek javnega reda države priznanja se ne sme uporabiti glede pravil o pristojnosti.

⁸⁷ Stranka, zoper katero se zahteva izvršitev, v tej fazi nima možnosti podajati izjav glede zahteve. Ime sodišča ali drugega organa države članice izvršitve, kjer se vloži zahteva za razglasitev izvršljivosti, države članice sporočijo Komisiji v skladu z 71. členom UvPZ. Krajevna pristojnost se določi glede na običajno prebivališče stranke, zoper katero se zahteva izvršba, ali glede na kraj izvršitve (27. člen UvPZ).

⁸⁸ Glej naslov 1. in 2. oddelka IV. poglavja. Primerjaj tudi Gruber, str. 138.

5.3. Upravičenec do zahtevka za priznanje in izvršitev

Priznanje in razglasitev izvršljivosti ter izvršitev se začnejo na zahtevo stranke.⁸⁹ Pri tem se pogosto postavi vprašanje, kdo je upravičen vložiti tako zahtevo. V skladu z desetim odstavkom 2. člena UvPZ je upravičenec vsaka fizična oseba, ki ima pravico do preživnine ali to pravico uveljavlja. V večini primerov gre za upnika, navedenega v izreku, čeprav to ni nujno. Upravičenec je lahko tudi pravni naslednik izvirnega upravičenca ali siceršnji tretji, ki ima iz preživninskega naslova neposredne koristi.

Posebno težavno je določiti upravičenca za vložitev zahteve v primerih otrokove preživnine, v katerih so v preživninskem naslovu kot upnik in dolžnik navedeni le otrokovi starši. V pravnih redih (na primer v Italiji), v katerih je zahtevek za sredstva otrokovega preživljanja tudi materialnopravno oblikovan kot lasten zahtevek tistega od staršev, ki skrbi za otroka, in se formalno in materialno upravičenje tako pokrijeta, je to razmeroma enostavno.⁹⁰ Če si je eden od staršev v tem primeru priboril pravni naslov za otrokovo preživnino, ima tudi pravico, da v svojem imenu vloži zahtevo za priznanje in izvršitev tega naslova.⁹¹ Če pa je otrok po materialnem pravu neposredno imetnik zahtevka za preživljanje, lahko neposredno sproži tudi postopek za priznanje in izvršitev pravnega naslova za svoje preživljanje, čeprav se pravni naslov formalno nanaša na njegove starše in otrok v njem ni naveden kot upnik.⁹²

Zahtevo za priznanje in razglasitev izvršljivosti ter zahtevo za izvršitev lahko da tudi javna institucija, ki nastopa v imenu fizične osebe, upravičene do preživnine, ali institucija, upravičena do povračila nadomestila, ki je bilo izplačano namesto preživnine (prvi odstavek 64. člena UvPZ). Javna institucija se šteje za upravičenca po UvPZ le glede priznavanja in izvrševanja sodnih odločb (v zvezi s tem bi morala imeti tudi pravico do enakih storitev in enake pravne pomoči kot drugi upravičenci, 14. uvodna izjava k UvPZ), ne pa tudi pri sodnem uveljavljanju preživninskih (povračilnih) zahtevkov. Sodno uveljavljanje teh zahtevkov se še naprej ravna po Bruseljski uredbi I, in ne po UvPZ. To potrjuje tudi sodna praksa k Bruseljski uredbi I, po kateri se za zahtevke javnih institucij ne uporablja pravilo o pristojnosti iz drugega odstavka 5. člena Bruseljske uredbe I,⁹³ temveč ima javna institucija na voljo le pristojnost po stalnem prebivališču zavezanca iz 2. člena Bruseljske uredbe I.⁹⁴

⁸⁹ Stranki, ki zahteva izvršitev sodne odločbe, izdane v drugi državi članici, v državi izvršitve ni treba imeti niti poštnega naslova niti pooblaščenca (drugi odstavek 41. člena UvPZ).

⁹⁰ Botour, str. 1866.

⁹¹ Sklep OLG Stuttgart št. 5 W 46/97 z dne 23. januarja 1998, v: FamRZ, 1999, let. 46, št. 5, str. 312. Glej tudi Andrae, str. 100.

⁹² Martiny, str. 1688.

⁹³ Sodba Sodišča ES v zadevi C-271/00 z dne 14. novembra 2002 – Gemeente Steenbergen/Luc Baten, v: IPRax 2004, let. 24, št. 3, str. 237. Primerjaj tudi opombo št. 36.

⁹⁴ Gruber, str. 137; Hau, str. 518.

5.4. Odvisnost preživninske obveznosti od priznanja statusa

Preživninske obveznosti praviloma temeljijo na statusnem razmerju (na primer na partnerstvu, starševstvu), zato se postavlja vprašanje, ali so lahko priznane neodvisno od priznanja statusnih odločb.

Na začetku razvoja evropskega preživninskega prava je Bruseljska konvencija (predhodnica Bruseljske uredbe I) zahtevala, da odločba o preživninski obveznosti države izvora ne nasprotuje kolizijskemu pravu, ki v državi priznanja velja za statusno vprašanje. Bruseljska uredba I te omejitve ni prevzela. Nemožnost priznanja statusne odločbe zato ni več ovira za priznanje preživninske obveznosti (na primer odločbe o preživljanju otroka, ki temelji na sodbi o ugotovitvi očetovstva). Država priznanja zato ne sme zahtevati, da se zahtevi za razglasitev izvršljivosti predloži statusna odločba (na primer sodba o ugotovitvi očetovstva).⁹⁵

Pravilo Bruseljske uredbe I, da sta priznanje in razglasitev izvršljivosti preživninskih odločb neodvisna od priznanja odločb o razveznih in očetovskih sporih,⁹⁶ zdaj izrecno vsebuje 22. člen UvPZ. Ta določa, da priznanje in izvršitev sodnih odločb v preživninskih zadevah ne pomenita priznanja razmerja (družinskega razmerja, zakonske zveze ali starševstva), na podlagi katerega je bila izdana sodna odločba o preživninski obveznosti.

5.5. Začasna izvršljivost

Novost, ki jo prinaša UvPZ, je tudi institut začasne izvršljivosti sodne odločbe. Sodišče izvora lahko razglasi odločbo za začasno izvršljivo neodvisno od morebitnega pravnega sredstva in neodvisno od tega, da nacionalno pravo ne predvideva izvršljivosti po samem zakonu (39. člen UvPZ). Cilj tega instituta je zagotoviti hitro in učinkovito izterjavo preživnin ter preprečiti zlorabo pravnih sredstev z namenom zavlačevanja postopka. Sodne odločbe v preživninskih zadevah so zato, kot je zapisano v 22. uvodni izjavi k UvPZ, »načeloma začasno izvršljive«. Odreditev začasne izvršljivosti je zato pravilo, neuporaba te možnosti pa izjema. Razlogov, na podlagi katerih sme⁹⁷ sodišče države izvora uporabiti to izjemo in odstopiti od pravila o začasni izvršljivosti, pa uredba ne navaja, kar je njena pomanjkljivost.

Namen določbe 39. člena UvPZ je, kot izhaja iz 22. uvodne izjave k UvPZ, pospeševati izterjavo preživnin. Določba 39. člena UvPZ se sme zato uporabiti le za odločbe, ki prisojajo preživnino, ne pa tudi za odločbe, ki zavračajo preživninski zahtevek, saj UvPZ nima namena

⁹⁵ Sklep OLG Hamm št. 29 W 32/05 z dne 15. novembra 2005, v: FamRZ, 2006, let. 53, št. 13, str. 967.

⁹⁶ Martiny, str. 1690.

⁹⁷ Oziroma »lahko«, kot pravi besedilo UvPZ.

pospeševati izvršbe teh odločb. Začasnost izvršljivosti zavrnilnih preživninskih odločb je zato treba presojati po nacionalnem pravu.⁹⁸

6. Pravna pomoč

Določbe o pravni pomoči želijo strankam omogočiti dejanski dostop do pravnega varstva v drugi državi članici, in to ne samo pri uveljavljanju preživninske obveznosti,⁹⁹ temveč tudi v postopku izvrševanja in v postopkih s pravnimi sredstvi. Pravica do pravne pomoči, določena z UvPZ, ne sme biti bolj omejevalna od pravice do pravne pomoči v enakovrednih nacionalnih primerih (44. člen UvPZ).¹⁰⁰

Zelo podrobna pravila veljajo glede stroškov postopka. Uredba izključuje možnost uporabe varščine, jamstva ali pologa kot sredstev za zavarovanje povračila stroškov postopka v preživninskih obveznostih (peti odstavek 44. člena UvPZ). Izterjava stroškov, ki so nastali ob uporabi uredbe, nima prednosti pred izterjavo preživnine (43. člen UvPZ). Stranka, ki ji je bila v državi članici izvora odobrena popolna ali delna brezplačna pravna pomoč ali oprostitev stroškov postopka, je v postopkih priznavanja, izvršljivosti in izvrševanja upravičena do najširšega obsega brezplačne pravne pomoči ali oprostitve plačila stroškov postopka, ki ju dopušča pravo države članice izvršitve (drugi odstavek 47. člena UvPZ). S tem ugodna pravila države izvora učinkujejo na nadaljnje postopke.

Posebno ugoden je sistem pravne pomoči za kritje vseh stroškov, povezanih s postopki, ki se nanašajo na preživninske obveznosti do otrok, mlajših od 21 let, in ki so bili sproženi s posredovanjem osrednjih organov (36. uvodna izjava k UvPZ). Pravna pomoč osrednjega organa zaprosene države v zvezi s preživninskimi obveznostmi staršev do otroka, ki še ni dopolnil 21 let, je brezplačna v vseh zahtevah iz 56. člena UvPZ (prvi odstavek 46. člena UvPZ). Brezplačna pravna pomoč obsega predvsem zahtevke, ki vodijo do preživninske odločbe oziroma do spremembe že obstoječe preživninske odločbe, in zahtevke za priznanje in izvršitev preživninskih odločb. Pristojni organ zaprosene države sme zahtevo za brezplačno pomoč zavrniti (razen pravne pomoči glede zahtev iz točk a in b prvega odstavka 56. člena UvPZ), če

⁹⁸ Določba 39. člena UvPZ (podobno kot večkrat kritizirana ureditev v prvem odstavku 41. člena UvPZ) za razglasitev začasne izvršljivosti odločbe ne zahteva čezmejnega vidika. Ureditve 39. člena UvPZ zato ni mogoče upravičiti, kadar čezmejni vidik ni pričakovan, ker je dolžnik doma in v tujini tudi nima premoženja. Začasnost izvršljivosti bi v takih primerih zato morali presojati izključno po nacionalnem pravu, in ne po UvPZ. Glej kritiko pri: Gruber, str. 138.

⁹⁹ UvPZ z določbami o pravni pomoči preprečuje, da bi se dolžnik svoje obveznosti rešil, ker upnik zaradi težav pri mednarodnem sledenju dolžniku ne bi mogel uveljaviti svojega zahtevka. Primerjaj Gruber, str. 139.

¹⁰⁰ Določbe o pravni pomoči se uporabljajo samo v primerih, ko prosilec nima običajnega prebivališča v določeni državi članici, saj predpis ne velja za notranjepravne primere. Gruber, str. 138.

oceni, da je zahteva ali pravno sredstvo očitno neutemeljeno (drugi odstavek 46. člena UvPZ). Izjemoma sme od stranke, ki v postopku ni uspela in je prejela brezplačno pravno pomoč v skladu s 46. členom UvPZ, terjati povračilo stroškov, če to omogoča njeno finančno stanje (67. člen UvPZ). V skladu s 36. uvodno izjavo k UvPZ se pravilo o povračilu uporabi predvsem za premožne osebe, ki ne nastopajo v dobri veri.

7. Mednarodno sodelovanje

Z namenom zagotoviti dejansko uveljavitev preživninskih obveznosti uredba predvideva tudi sistem osrednjih oblasti, ki upravičence in zavezanca podpirajo tako v zvezi s postopki uveljavljanja preživnine kot tudi v zvezi s postopki priznanja in izvršitve. Vsaka država članica mora za te namene imenovati svoj osrednji organ. Organi posameznih držav med seboj sodelujejo, zlasti si izmenjujejo informacije in iščejo rešitve, ki nastanejo v zvezi z uporabo UvPZ (50. člen UvPZ). Njihova pomembna naloga je pomagati najti preživninskega zavezanca ali upravičenca in pomagati priskrbeti informacije o dohodku ter po potrebi tudi o drugih finančnih razmerah zavezanca ali upravičenca; med drugim o tem, kje ima zavezanec oziroma upravičenec premoženje (alineji b in c prvega odstavka 51. člena UvPZ). Pomembne podatke (na primer o naslovu zavezanca oziroma upravičenca, prihodkih in premoženju zavezanca)¹⁰¹ so osrednjim organom, kadar ti nimajo neposrednega dostopa do njih, dolžni posredovati javni organi ali uprave, ki s temi podatki v zaproseni državi članici razpolagajo v okviru svojih rednih dejavnosti in so odgovorni za njihovo obdelavo (prvi odstavek 61. člena UvPZ). Vsak osrednji organ načeloma sam krije svoje stroške, ki nastanejo pri izvajanju uredbe, razen izrednih stroškov, ki nastanejo zaradi zahteve po posebnih ukrepih iz 53. člena UvPZ in jih zaproseni osrednji organ naloži vlagatelju zahteve (drugi odstavek 54. člena UvPZ).

8. Sklep

UvPZ ureja predvsem mednarodno pristojnost, priznanje in izvršitev tujih sodnih odločb, pravno pomoč in podporo strank prek centralnih oblasti. Poglavitni namen uredbe je izboljšati položaj upnika glede na ureditev iz Bruseljske uredbe I. Temu služijo bolj omejevalna ureditev sporazuma o pristojnosti, omejitev pristojnosti v primeru upnikove tožbe na temelju spremenjenih razmer, zagotovitev sodišča EU, ki je upniku na razpolago kljub prevladujočemu navezovanju na tretjo državo, pravila o priznanju in izvršitvi, ki odpravljajo preizkus odločbe v državi izvršbe in postopek razglasitve izvršljivosti. V interesu upnika so tudi določbe

¹⁰¹ Javni organi oziroma uprave osrednjemu organu posredujejo podatke, ki so naštetih v drugem odstavku 61. člena UvPZ.

o predčasni izvršljivosti, pravila o pomoči pri stroških postopka ter podpora centralnih oblasti pri uveljavljanju in poplačilu preživninskih obveznosti.¹⁰²

Uredba je v mednarodno zasebno pravo začrtala dve pomembni smernici: opušča navezovanje na državljanstvo in tudi na stalno prebivališče in se raje navezuje na običajno prebivališče ter omogoča izbiro prava na področjih, na katerih doslej v mnogih evropskih državah sploh ni bilo zasebne avtonomije.¹⁰³

Literatura

- Andrae, Marianne. Vollstreckbarkeitserklärung eines türkischen Titels über den Kindesunterhalt, bei dem Titelgläubiger der sorgeberechtigte Elternteil ist (zu OLG Stuttgart, 23. 2. 1998 – 5 W 46/97). IPRax, 2001, let. 21, št. 2, str. 98–102.
- Beaumont, Paul. Internal Family Law in Europe – The Maintenance Project, the Hague Conference, and the EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity. RabelsZ, 2009, let. 73, št. 73, str. 509–546.
- Botur, André. Aktuelle Probleme der grenzüberschreitenden Vollstreckung europäischer Unterhaltstitel nach der Brüssel I-VO. FamRZ, 2010, let. 57, št. 22, str. 1860–1870.
- Ferrand, Frédérique. Scheidung und nachehelicher Unterhalt in Frankreich. V: Hofer, Sibylle (izd.), Schwab, Dieter (izd.), Henrich, Dieter (izd.), Scheidung und nachehelicher Unterhalt im europäischen Vergleich. Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 2003, str. 83–111.
- Galič, Aleš. Evropski izvršilni naslov. <www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/2005/PDF/CIP/gradiva/cpss_01_galic_ein.pdf> (15. 3. 2011).
- Gruber, Urs Peter. Die neue EG-Unterhaltsverordnung. IPRax, 2010, let. 30, št. 2, str. 128–139.
- Gsell, Beate; Netzer, Felix. Vom grenzüberschreitenden zum potenziell grenzüberschreitenden Sachverhalt – Art. 19 EuUnterhVO als Paradigmenwechsel im Europäischen Zivilverfahrensrecht. IPRax, 2010, let. 30, št. 5, str. 403–409.
- Hau, Wolfgang. Die Zuständigkeitsgründe der Europäischen Unterhaltsverordnung. FamRZ, 2010, let. 57, št. 7, str. 516–519.
- Henrich, Dieter. Europäisierungsbestrebungen im internationalen Familien- und Erbrecht. V: Roth, Herbert (izd.), Europäisierung des Rechts – Ringvorlesung der Juristi-

¹⁰² Gruber, str. 128.

¹⁰³ S stališča evropskega razvoja so vprašljiva navezovanja v nacionalnem pravu. Literatura zato poziva k čimprejšnjemu preizkusu nacionalnih pravil mednarodnega zasebnega prava. Glej Henrich, str. 87.

- schen Fakultät der Universität Regensburg 2009/2010. Tübingen: Mohr Siebeck, 2010, str. 77–88.
- Kohler, Christian; Pintens, Walter. Entwicklungen im europäischen Familien- und Erbrecht 2009–2010. FamRZ, 2010, let. 57, št. 18, str. 1481–1486.
- Kohler, Christian; Pintens, Walter. Entwicklungen im europäischen Familien- und Erbrecht 2008–2009. FamRZ, 2009, let. 56, št. 18, str. 1529–1534.
- Kohler, Christian; PINTENS, Walter. Familienrechtlichen Entwicklungen in der Europäischen Union und im Europarat. FamRZ, 2008, let. 55, št. 18, str. 1669–1672.
- Kohler, Christian. Zur Gestaltung des europäischen Kollisionsrecht für Ehesachen. FamRZ, 2008, let. 55, št. 18, str. 1673–1681.
- Martiny, Dieter. Grenzüberschreitende Unterhaltsdurchsetzung nach europäischem und internationalem Recht – Verfahrenseinleitung und -durchführung, Anerkennung und Vollstreckung. FamRZ, 2008, let. 55, št. 18, str. 1681–1690.
- Mankowski, Peter. Hängepartie dank Kodifikationspolitik – Oder: Die neuen Leiden des Internationalen Unterhaltsrechts. FamRZ, 2010, let. 57, št. 18, str. 1487.
- Wagner, Rolf. Ein neues unterhaltsrechtliches Übereinkommen aus Den Haag – Eine Zwischenbilanz nach zwei Sitzungen der Spezialkommission unter besonderer Berücksichtigung der Kollisionsrechtlichen Überlegungen. FamRZ, 2005, let. 52, št. 6, str. 410–420.

Judikatura

- Sodba Sodišča ES v zadevi C-523/07 z dne 2. aprila 2009 – *Zadeva »A«*, v: FamRZ, 2009, let. 56, št. 10, str. 843–847.
- Sodba Sodišča ES v zadevi C-271/00 z dne 14. novembra 2002 – *Gemeente Steenberg/Luc Baten*, v: IPRax, 2004, let. 24, št. 3, str. 237–240.
- Sodba Sodišča ES v zadevi C-220/95 z dne 27. februarja 1997 – *Van der Boogard/Laumen*, v: IPRax, 1999, let. 19, št. 1, str. 35–37.
- Sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 224/06 z dne 25. februarja 2009, v: FamRZ, 2009, let. 56, št. 10, str. 858–861.
- Sodba nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZR 146/05 z dne 17. oktobra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 1, str. 40–43.
- Sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 217/05 z dne 28. novembra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 4, str. 390–393.
- Sklep nemškega Zveznega vrhovnega sodišča št. XII ZB 240/05 z dne 12. decembra 2007, v: FamRZ, 2008, let. 55, št. 6, str. 586–591.
- Sklep OLG Dresden št. 21 U 984/06 z dne 14. julija 2006, v: FamRZ, 2007, let. 54, št. 1, str. 65–66.

III.

Uveljavljanje pravic v čezmejnih razmerjih

Sklep OLG Dresden št. 21 UF 670/05 z dne 9. novembra 2005, v: FamRZ, 2006, let. 53, št. 8, str. 563–565.

Sklep OLG Hamm št. 29 W 32/05 z dne 15. novembra 2005, v: FamRZ, 2006, let. 53, št. 13, str. 967–968.

Sklep OLG Stuttgart št. 5 W 46/97 z dne 23. januarja 1998, v: FamRZ, 1999, let. 46, št. 5, str. 312–314.

347.615:061.1EU

Pravni letopis 2011, str. 153–176

DR. BARBARA NOVAK

Novosti v evropskem družinskem pravu – nova ureditev v preživninskih zadevah

Uredba UvPZ ureja mednarodno pristojnost, priznanje in izvršitev tujih sodnih odločb, pravno pomoč in podporo strank prek centralnih oblasti. Uredba, ki utrjuje položaj upnika, je v mednarodno zasebno pravo začrtala dve pomembni smernici: opušča navezovanje na državljanstvo in tudi na stalno prebivališče in se raje navezuje na običajno prebivališče ter omogoča izbiro prava na področjih, na katerih doslej v mnogih evropskih državah ni bilo zasebne avtonomije ali pa je bila ta široko omejena.

Ključne besede: evropsko družinsko pravo, uredba v zadevah preživljanja, Haaška konvencija in Haaški protokol, priznanje in izvršitev preživninskih odločb

347.615:061.1EU

Pravni letopis 2011, pp. 153–176

DR. BARBARA NOVAK

Development in European Family Law – New Maintenance Regulation

The Maintenance Regulation deals with provisions on jurisdiction, recognition and enforcement of foreign judicial decisions, legal aid and administrative cooperation. The main goal of the regulation is to protect the maintenance creditor as the weaker party. The near analysis of the new maintenance regulation reflects some important trends going on in the entire international private law: the connecting factors such as nationality and permanent residence have lost their importance, instead of them the habitual residence is now gaining on relevance; the possibility of choosing the law is widely encouraged by European law, even in the field of a family (maintenance) law where the party autonomy was recently still widely restricted.

Keywords: European family law, Maintenance Regulation, The Hague Convention and Protocol, recognitions and enforcement of maintenance decisions